

Nr 15

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående anslag till byggnadsarbeten vid statens maskinprovningar.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 380 av herr *Svedberg, Lage m. fl.*, samt II: 438 av herr *Nilsson* i Tvärälund *m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte till byggnadsarbeten vid statens maskinprovningar, avdelningen i Röbbäcksdalen, för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 750 000 kr.

Beträffande de skäl, som åberopats till stöd för motionärernas hemställan, får utskottet hänvisa till motionen II: 438.

Över motionerna har utskottet inhämtat yttranden av arbetsmarknadsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök samt statens maskinprovningar.

Arbetsmarknadsstyrelsen har i sitt den 17 februari 1961 avgivna yttrande uttalat sig sålunda.

Byggnadsarbeten vid statens maskinprovningars filial i Röbbäcksdalen har ingått i investeringsreserven av statliga arbetsobjekt sedan 1959 (förslag i prop. 1959: 118 och 1960: 60 angående finansiering av arbeten med anlitande av allmän beredskapsstat, vilka förslag antagits av riksdagen). — Arbetsmarknadsläget har icke föranlett att företaget påbörjats för sysselsättning av arbetslösa. — Arbetsmarknadsstyrelsen har medtagit arbetena jämväl i sitt den 27 januari 1961 till Kungl. Maj:t ingivna förslag till investeringsreserv.

Som motionärerna framhåller, har Kungl. Maj:t bemyndigat arbetsmarknadsstyrelsen att av anslaget till arbetslöshetens bekämpande m. m. utbetala medel till projektering av företaget. Därvid har föreskrivits, att byggnadsarbetet får påbörjas först efter Kungl. Maj:ts medgivande.

Om sysselsättningsläget så skulle påfordra, ankommer det i första hand på vederbörande länsarbetsnämnd att aktualisera eventuellt utförande av företaget som beredskapsarbete.

Arbetsmarknadsstyrelsen har emellertid från de synpunkter, styrelsen har att företräda, ingenting att erinra mot att de ifrågavarande arbetena intages i det ordinarie arbetsprogrammet. Styrelsen vill erinra om att tidsplan för arbetets lämpliga bedrivande ur säsongsynpunkt i så fall får prövas av länsarbetsnämnden.

Statens maskinprovningar har i yttrande den 24 februari 1961 anfört i huvudsak följande.

Det är angeläget att vid bedömning av frågan om byggnadsbehovet för *Bihang till riksdagens protokoll 1961. 10 saml. Nr 15*

Statens maskinprovningars avdelning i Röbbäcksdalen beakta att provningsverksamheten, såsom i motionerna också framhållits, icke endast avser jordbrukets maskiner utan i samma grad skogsbrukets. Hittills vunna erfarenheter visar att arbetet med skogsbrukets maskiner vid denna avdelning blir av väsentlig omfattning.

Behovet av en särskild provningsavdelning förlagd i Norrland hade, då 1954 års riksdag tog ställning i frågan, påvisats såväl av maskinprovningarna och norrlandskommittén som av hörda remissinstanser. Det torde därför icke vara anledning att här åter närmare gå in därpå. Dock bör erinras om de väsentliga faktorerna, nämligen att i norra Sverige ofta andra maskintyper användes än i övriga delar av landet, t. ex. i fråga om jordbearbetningsmaskiner samt skogsbrukets transport- och lastningshjälpmedel. I andra fall användes samma maskintyper som i andra delar av landet, men med påtagligt olika effekt. Detta gäller t. ex. skördemaskiner, tröskverk och motorsågar. För att ge rättvisande resultat måste provning utföras under de aktuella betingelserna.

Det norrländska jordbruket utgör i fråga om areal och totalavkastning visserligen icke någon mera avsevärd del av landets samlade jordbruk, men det har väsentlig betydelse för landsdelens befolkning och bör givetvis icke lämnas utan sådant stöd i mekaniseringsavseende som bedömts angeläget att ge åt jordbruk i södra och mellersta Sverige.

Det norrländska skogsbruket utgör en för hela landets försörjning så väsentlig faktor att varje diskussion om nödvändigheten att främja dess mekanisering torde vara överflödig. Detta så mycket mera som just arbetsrationaliseringen utgör ett av de största problemen beträffande svenskt skogsbruks förmåga att med sina produkter hävda sig på världsmarknaden.

Betydelsen av effektiv maskinprovning för skogsbruk och jordbruk i Norrland framstår än klarare i dag än 1954, då riksdagen beslöt att den berörda avdelningen skulle inrättas. Maskinprovning är väsentlig för skilda kategorier nämligen för företagen själva inom jordbruk och skogsbruk, för skogskörare som i framtiden måste göra allt större investeringar i traktorer, lastare, kälkar osv. samt för skoghuggarna, som numera själva investerar avsevärda belopp i motorsågar och annan teknisk hjälputrustning.

Jämfört med motsvarande institutioner i utlandet och i förhållande till antalet provade maskiner liksom till de enskilda provningarnas omfattning, arbetar Statens maskinprovningar med liten personal. Detta är möjligt tack vare att avdelningarna vid Ultuna och Alnarp har förstklassiga byggnader och god teknisk materiel. Så är däremot icke fallet vid avdelningen i Röbbäcksdalen. Vad i detta avseende anförts i motionerna ger en riktig bild av den nu rådande situationen.

Avdelningens byggnader är med hänsyn till personalens arbetsförhållanden under all kritik. Ett avsevärt antal maskiner beträffande vilka provning är angelägen, kan på grund av lokalernas otillräcklighet och undermåliga beskaffenhet över huvud icke provas på riktigt sätt. Detta gäller t. ex. traktorer, lastningsmaskiner och såningsmaskiner. Praktiskt taget endast motorsågar kan tagas in i uppvärmd lokal. Av traktorer kan flertalet storlekar endast tagas in i ett otätt, oisolerat och fullständigt uppvärmt utrymme. Större traktorer, större flishuggmaskiner, lastbilar m. fl. kan över huvud icke tagas in. Praktiskt taget allt monteringsarbete, utom beträffande motorsågar och andra småmaskiner, måste året runt göras utomhus eller i nämnda helt uppvärmda, dragiga utrymme.

Instrument m. m. kan på grund av provningslokalernas beskaffenhet icke stå kvar inkopplade över nätterna eller vid andra avbrott utan måste tagas in i skydd och ånyo inkopplas vid fortsatt provning, en ofta tidskrävande åtgärd.

Av utrymmesskäl är det i regel icke möjligt att ha mer än en maskin åt gången uppställd för laboratorieprov, vilket också medför misshushållning med arbetskraft och tid.

Att de här endast som exempel nämnda förhållandena gör arbetet tungrott och mindre effektivt torde vara uppenbart.

Den föreslagna nybyggnaden är projekterad på grundval av erfarenheterna från bl. a. provningsavdelningarna vid Ultuna och Alnarp, vilkas byggnader visat sig effektiva. Den har modifierats med hänsyn till att provning av skogsbrukets maskiner starkare kommer in i bilden vid avdelningen i Röbbäcksdalen samt till det kärvare klimatet i Norrland.

Byggnaden är mindre än de vid Ultuna och Alnarp. Den är emellertid så konstruerad att de tre elementen kontor, provningshallar och magasin kan utvidgas var för sig, helt oberoende av varandra därest en framtida utveckling skulle göra någon ändring angelägen.

Det skall här framhållas att en maskinprovningensanstalts lokaler måste dimensioneras inte efter människorna utan efter de maskiner som ensamma eller samtidigt skall kunna ställas upp där för montage, provning, inspektion osv. samt efter alla de mångskiftande slag av provningsutrustning och andra tekniska hjälpmedel som erfordras i verksamheten.

Med hänsyn till personalens säkerhet får lokalerna icke vara trånga. Det är vidare angeläget att möjlighet finns att utföra särskilt slamrande eller rykande prov, t. ex. motorprov, i en avskild provningshall.

Säkerheten kräver vidare fullgoda lyftanordningar i form av bl. a. telfrar och lyftblock, något som påverkar byggnadskonstruktionen.

Hänsyn skall tagas till att icke blott avdelningens egen personal arbetar i byggnaden utan att plats ständigt återkommande måste ordnas också för specialister från någon av maskinprovningarnas andra avdelningar, t. ex. i mätteknik eller motorteknik. Vid en provningsinstitution finns dessutom nästan ständigt monterings- eller servicepersonal respektive kontrollpersonal från de svenska och utländska företag som har maskiner under provning.

Maskinprovningarnas egen instrumentuppsättning och övrig provningsutrustning, verkstadsmaskiner etc. samt andra företag tillhöriga, till provning inlämnade maskiner måste givetvis beredas ett godtagbart skydd. Det kan anföras att värdet av sådan samlad utrustning vid avdelningarna i Ultuna och Alnarp tillhoppa ofta överskrider en miljon kronor.

De nuvarande byggnadsförhållandena vid avdelningen i Röbbäcksdalen tillåter givetvis icke en provningsverksamhet som på något sätt är jämförbar med den i södra och mellersta delen av landet.

I motionerna framhålls att man bör kunna räkna med en mycket stor kapacitetsökning enbart genom att förse avdelningen med effektiva lokaler. Detta är säkerligen riktigt. Erfarenheterna, särskilt från Alnarp, talar härvidlag ett tydligt språk.

Maskinprovningarna vill i detta sammanhang framhålla att någon personalökning vid avdelningen icke erfordras för att den projekterade nybyggnaden skall bli effektivt utnyttjad. Maskinprovningarnas planering inrymmer icke heller nu någon annan personalökning än med den assistent

med skoglig utbildning som, utan att tjänsten ännu begärts, blivit omnämnd i skrivelser till jordbruksdepartementet. Denna tjänst har inte direkt samband med frågan om ny byggnad.

Den vid Röbbäcksdalen avsatta tomten är lämplig för den projekterade byggnaden. I fråga om byggnadskostnader etc. gör maskinprovningarna här inget uttalande enär motionerna enligt uppgift också remitterats till byggnadsstyrelsen för yttrande.

Maskinprovningarna vill slutligen erinra om sin i petitaskrivelse av den 28 juli 1960 gjorda hemställan angående ett utrustningsanslag å 110 000 kronor i samband med byggnadsanslag för avdelningen i Röbbäcksdalen. Hälften av detta utrustningsanslag, 55 000 kronor, erfordras samtidigt med att en första del av byggnadsanslaget ställes till förfogande, eftersom det avser anskaffning av sådan utrustning som skall monteras i samband med byggnationen eller på annat sätt har direkt samband med denna.

Sammanfattningsvis och i överensstämmelse med sina i senare års petitaskrivelser framförda synpunkter vill Statens maskinprovningar instämma i vad som anförts i motionerna I: 380 och II: 438 samt framhålla

att provning av maskiner för jordbrukets och skogsbrukets behov i Norrland är en angelägen uppgift,

att provningsavdelningens i Röbbäcksdalen nuvarande lokaler snarast måste ersättas med effektivare och för personalen mera ändamålsenliga sådana, om avdelningen skall få möjlighet att lösa sina uppgifter, samt

att föreliggande förslag till nybyggnad ger tekniskt effektiva, arbetsbesparande lokaler och skulle skapa goda arbetsförhållanden för där verksam personal.

Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök har i sitt den 28 februari 1961 dagtecknade utlåtande anført att de lokaler som för närvarande användes av statens maskinprovningar är helt otillfredsställande och otillräckliga och att behovet av nybyggnad därför är synnerligen stort. Tomtområde för en sådan nybyggnad anges finnas reserverat vid Röbbäcksdalen. Högskolestyrelsen tillstyrker med hänsyn härtill det i motionen framförda yrkandet.

Slutligen har *byggnadsstyrelsen* i skrivelse den 21 mars 1961 uttalat följande.

Enligt uppskattning utförd den 27 maj 1958, med ritningar i skala 1 : 100, daterade den 14 december 1957 och 19 april 1958 såsom underlag, uppgick den totala kostnaden för verkstads-, kontors- och magasinsbyggnad vid statens maskinprovningensanstalt, Röbbäcksdalen, Umeå, till 1 350 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1957. Detta motsvarar i dagens prisläge en kostnad av cirka 1 465 000 kronor.

Enligt beräkning utförd den 20 mars 1961, med huvudhandlingar i skala 1 : 50, daterade den 15 oktober 1959, såsom underlag, uppgår den totala kostnaden för anläggningen till 1 600 000 kronor enligt dagens prisläge.

Skillnaden mellan den tidigare utförda uppskattningens resultat och den nu utförda beräkningen beror på följande faktorer.

1. Anläggningens volym har ökat med cirka 400 m³, vilket motsvarar en kostnad på cirka 60 000 kronor.

Denna ökning beror på att en del av taket över verkstadsbyggnaden har höjts, bl. a. för att därigenom tillskapa en förrådsvind.

2. Magasinsbyggnaden, som ursprungligen var tänkt som ett trähus, har ändrats till ett lättbetongplankhus.

Detta motsvarar en kostnadsökning på cirka 40 000 kronor. En återgång till trähus är fullt möjligt, varvid kostnaden alltså kan reduceras med dessa cirka 40 000 kronor.

3. Omfattningen av de utvändiga arbetena har vid den fortsatta projekteringen visat sig bli större än som framgick av de handlingar, som låg till grund för kostnadsuppskattningen. Här har sålunda inträtt en ökning av kostnaden med cirka 15 000 kronor.

Dessa tre poster, lagda till den tidigare uppskattningen, ger till resultat en totalkostnad på 1 580 000 kronor ($1\,465\,000 + 60\,000 + 40\,000 + 15\,000 = 1\,580\,000$).

Till byggnadsstyrelsens förfogande för projektering har tidigare via arbetsmarknadsstyrelsen ställts 120 000 kronor. Denna summa skall alltså frånräknas totalsumman på 1 600 000 kronor.

Medelsbehovet blir alltså 1 480 000 kronor.

Om man dessutom frångår konstruktionen med lättbetongplank och återgår till trä, kan det totala medelsbehovet ytterligare reduceras till 1 440 000 kronor.

Utskottet

Statens maskinprovningars avdelning för norra delen av landet tillkom genom beslut av 1954 års riksdag. Verksamheten vid avdelningen, som för-lades till Röbbäcksdalen invid Umeå, påbörjades den 1 juli samma år. Lokal-frågan löstes därvid tillfälligt genom att man utnyttjade en befintlig ladu-gårds- och logbyggnad såsom verkstads- och provningslokal. Som proviso-risk kontorslokal togs en barack i anspråk. Förenämnda utrymmen dispo-ne-ras alltjämt för avdelningens ifrågavarande tekniska och administrativa uppgifter. Huvuddelen av verkstads- och provningsbyggnaden är inte upp-värmbar. Yttertaket å denna byggnad är numera i det närmaste totalförstört och provisoriskt lagat med träfiberplattor. Vägg- och takkonstruktioner till-låter, bland annat på grund av rötningsskador, inte montering av vissa spe-cialanordningar, som anses nödvändiga för ett effektivt provningsarbete. Byggnadens golv utgöres väsentligen av enbart jord. Det uppgives att, enär de sålunda beskrivna lokalerna även är trånga, tillfredsställande åtgärder för personalens skydd och säkerhet i arbetet ej har kunnat vidtagas.

Alltsedan år 1958 har byggnadsstyrelsen i sina äskanden av investerings-an-slag för byggnadsarbeten under statens allmänna fastighetsfond hemställt om anslag till nyanläggningar för statens maskinprovningars avdelning i Röbbäcksdalen. Denna hemställan har dock Kungl. Maj:t hittills inte funnit sig kunna biträda. Emellertid har ifrågavarande byggnadsprojekt under de senare åren upptagits inom beredskapsstatens investeringsreserv och grund-projektering av vederbörande byggnadsarbeten har skett med medel från anslaget till arbetslöshetens bekämpande m. m. Byggnadsstyrelsen beräknar nu totalkostnaden för den grundprojekterade nybyggnaden med tillhörande

väg, gårdsplan och ledningar m. m. till cirka 1 600 000 kronor, vilket belopp jämväl inkluderar redan bestridda projekteringsutgifter å cirka 120 000 kronor.

Med hänsyn till den betydelse verksamheten vid maskinprovningarnas ifrågavarande avdelning har för såväl skogs- som jordbruket inom landets norra del finner utskottet angeläget att sagda verksamhet kan bedrivas under tillfredsställande yttre förhållanden. Så är enligt utskottets uppfattning ej fallet för närvarande. De nuvarande lokalernas dåliga beskaffenhet medför inte blott en begränsning av möjligheterna att effektivt utnyttja och bevara för provningarna avsedd maskinell utrustning utan även — i varje fall vintertid — hälsorisker för den personal, som arbetar vid avdelningen.

Under hänvisning till det sagda vill utskottet föreslå riksdagen att besluta att byggandet av de för maskinprovningarnas avdelning i Röbbäcksdalen avsedda nya lokalerna skall påbörjas under budgetåret 1961/62. Den närmare tidpunkten för igångsättandet av byggnadsarbetena bör dock göras beroende av de sysselsättningssynpunkter arbetsmarknadsorganen har att bevaka.

Utskottet utgår från att Kungl. Maj:t godkänner detaljplaneringen och de slutliga kostnadsberäkningarna för byggnadsföretaget innan detta igångsättes och att härvid alla möjligheter till besparingar iakttages utan att därför ändamålsenligheten i företaget eftersättes. Med denna utgångspunkt och under antagande av att det skall vara möjligt att hålla de sammanlagda anläggningskostnaderna under 1 400 000 kronor föreslår utskottet, att riksdagen nu ställer till förfogande 750 000 kronor för att täcka den del av investeringskostnaderna, som torde komma att falla på nästa budgetår. Beloppet bör anvisas å ett särskilt anslag under statens allmänna fastighetsfond.

Aberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må med bifall till motionerna I: 380 och II: 438 till *Statens maskinprovningar: Byggnadsarbeten* å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 750 000 kronor.

Stockholm den 24 mars 1961

På jordbruksutskottets vägnar:

NILS G. HANSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Lage Svedberg, Jonsson*, Nord*, Hjalmar Nilsson, Nils Hansson, Jonasson, Hedström, fru Nilsson, Nils-Eric Gustafsson och Ringaby;

från a n d r a kammaren: herrar Jonsson i Strömsund, Lindström, Hansson i Skegrie, Östlund, Jönsson i Gärds Köpinge, Nilsson i Lönsboda, Franzén*, Lundmark, Stiernstedt* och Hamrin i Kalmar.

Reservation

av herrar *Hjalmar Nilsson* och *Jönsson* i Gärds Köpinge.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.